

הרב שלמה אלימלך דרילמן

בענין קדושה דיוצר*

בש"ס ברכות (י"ג.) על המשנה דהי' קורא וכו' אם כיון לבו יצא, מביאין התוס' (בד"ה הי' קורא) את הירושלמי דאמרינן ברכות אינן מעכבות, דאע"פ שלא אמר ב' לפני' וב' לאחרי' יצא, דאל"כ תקשי, מאי מהני אם כיון לבו, הרי לא בירך תחלה. והקשו התוס', הא בפ"ק (י"ב.) מסקינן דסדר ברכות אינן מעכבות, הא ברכות מעכבות. וחירצו דהתם איירי בציבור (כלומר דבציבור הברכות מעכבות, אבל ביחיד, דבו מיירי משנתנו, גם הברכות אינן מעכבות). ומביאין ראי' דבפרק קמא (יא:) קתני אמר להם הממונה דמיירי בציבור. ודברי התוס' דמחלקין בין יחיד לציבור צריכים הסבר וביאור. והרשב"א והרא"ש מביאין חילוק זה, דבציבור הברכות מעכבות אבל לא ביחיד בשם הרב האי גאון.

ונראה לי להסביר שיטתם דהנה הטור (או"ח סימן נ"ט) כתב וז"ל, קדושה שביוצר, כתב הרמב"ם ז"ל שאין היחיד אומר אותה, וכן כתב רב גטרונאי, אלא אומר עונים באימה ואומרים ביראה קדוש וברוך. וא"א הרא"ש כתב שיחיד יכול לומר, שאינו בא עתה לקדש, אלא סיפור דברים היאך המלאכים מקדשים. ולא דמי לקדושה שבחפלה שאומר געריצך, שאותה ודאי אינה בפחות מי'. והכי איתא במס' סופרים (פ' ט"ז הי"ב) קדושה שביוצר אור ושבסדר קדושה יחיד אומר אותה, שאינה אלא סיפור דברים, עכ"ל. וז"ל הרמב"ם (פ"ז מהל' תפלה הי"ז), סדר תפלות כך הוא וכו', וקורא אח"כ שמע, ומברך לפני' ולאחרי', ומדלג קדושה מן הברכה ראשונה שלפני', שאין היחיד אומר קדושה, עכ"ל. וז"ל הרב סעדי' גאון בסדר תפלת השחר ליחיד (בהוצאת חברת מקיצי נרדמים, תשל"ט, דף י"ג), בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל המאיר לארץ ולדרין עלי' ברחמים, וטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, בא"י יוצר המאורות, עכ"ל. וגם הרב עמרם גאון בסידורו, סדר רב עמרם השלם, (תרע"ב, ירושלים — דף צ"ז ע"א וב') כותב וז"ל, יחיד הפורס על שמע, כיון שאסור לומר קדושה בפחות מעשרה, כדקיי"ל כל דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה וכו', אלא מברך כך, בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל, המאיר לארץ ולדרים עלי' ברחמים, ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, כאמור לעושה אורים גדולים כל"ת, בא"י יוצר המאורות, עכ"ל. והמחבר בש"ע או"ח (סימן נ"ט סעיף ג') כתב וז"ל י"א שהקדושה שביוצר יחיד אומרה לפי שאינה אלא סיפור

* לז"נ אמו"ר הרב ר' יצחק ב"ר שלמה אלימלך דרילמן זצ"ל, ר"מ בישיבת תורה ודעת, שעמל ויגע וטרח הרבה להדריכנו בנתיבי התורה והיראה.

דברים, וי"א שיחיד מדלגה ואינה נאמרת אלא בציבור. ויש לחוש לדבריהם וליזהר שיחיד יאמרנה בניגון וטעמים כקורא בתורה, עכ"ל. והרמ"א בהגהותיו כתב וז"ל, וכבר פשט המנהג כסברא ראשונה, ויחיד אומר אותה, עכ"ל. והמשנה ברורה שם (ס"ק י"א) כתב ובביאור הגר"א הסכים להלכה לדעה האחרונה, ולפי שאין לזוז מהמנהג, נכול להדר אם אומר ביחיד לאמר בניגון וטעמים כקורא פסוקים. וכ"כ הפמ"ג בשם הלבוש, שטוב להדר בזה, עכ"ל.

ונראה לי דלפי אותן הפוסקים דס"ל דאסור לומר קדושה דיוצר כשמתפלל ביחידות יש ב' סוגים בקבלת עול מלכות שמים — חד דציבור וחד דיחיד. — בציבור, מצות קבלת עול מלכות שמים מורכבת מאמירת קריאת שמע וברכותי דוקא, וכשהוא קורא את השמע עם הציבור אינה מקיים המצוה אם לא בירך את הברכות, דכבר גמר בלבו לקבל עול מלכות שמים בסוג הציבורי, והציבור מקיים מצוה זו רק באופן זה — קריאת שמע עם ברכותי — דגם הברכות הן חלק אינטגרלי ממצות קבלת עומ"ש: וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים — וקדושת יוצר לפי שיטתם היא קדושה דציבורא — ודבר שבקדושה אינו פחות מי', ואז הברכות מעכבות אע"פ שסדרן אינו מעכב. אבל אם היחיד מתפלל בפני עצמו, ולפי דבריהם אינו רשאי לומר קדושה דיוצר שהיא דבר שבקדושה, ואז הברכות וקריאת השמע הן שני קיומים נפרדים, דק"ש היא קיום דקבלת עומ"ש, והברכות הן קיום בפ"ע — קיום תפלה — דאינם קשורות זו בזו — ויכול היחיד לקיים מצות קבלת עול מלכות שמים שלו בלא הברכות. ואז גם הברכות עצמן אינן מעכבות, ולא רק סדרן.

ובמחלוקת זו אם היחיד אומר קדושה דיוצר או לא, יש סתירה גדולה בשיטת רש"י. במגילה (כג:) בפירוש מתניתין דאין פורסין על שמע וכו' פירש, וז"ל, מנין הבא לביהכ"נ לאחר שקראו הציבור את שמע, עומד אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שבק"ש, עכ"ל. ומשמע ברור מדבריו שברכת יוצר עם קדושת יוצר א"א ליחיד לאומרה. ודוקא מנין הבא לביהכ"נ מותר לאומרה. (עיין שם מה שכתבו התוס' בד"ה אין פורסין) והנה הרשב"א בחידושו על מימרא דרב הונא (ברכות כא:) הנכנס לביהכ"נ ומצא ציבור שמתפללין וכו' ומסיק הגמ' דרב הונא סובר שיחיד אומר קדושה, מקשה, וז"ל, תמיהה לי, והלא משנה שלימה שנינו במגילה אין פורסין על שמע וכו' בפחות מי' וטעמא משום קדוש דאית בי', ורב הונא דאמורא הוא מפליג אמתני'. וראיתי בפרש"י ז"ל דה"ק, יחיד שמתפלל בתוך הציבור אומר קדוש, וזהו באמת מה שכתב רש"י בפירושו שם (ד"ה רב הונא סבר) וז"ל, יחיד המתפלל עם הציבור אומר קדוש, הלכך אם לא גמר עד שיגיע ש"ץ לקדוש, לית לן בה, עכ"ל. ודברי רש"י כאן מתאימים לפירושו על משנת דאין פורסין, דקדושה דיוצר אין היחיד יכול לאומרה אם לא מתפלל בציבור. ובאמת

קשה מאד מה שהביא ההגהות מיימונית (פ"ז מהל' תפלה אות פ') על דברי הרמב"ם (שם הל' י"ז) שפסק שיחיד מדלג קדושה מן הברכה הראשונה שלפני ק"ש מפני שאין היחיד אומר קדושה, ועל זה כתב ההגה"מ, וז"ל, אבל בשם רש"י מצאתי שיחיד אומרה שאינו אלא כסודר. וכן כתב ראבי"ה דתניא במס' סופרים (פט"ז הי"ב) קדושה ביוצר אור ושבסדר קדושה אפילו יחיד אומר מפני שהוא כסודר, וכן הורה מורי רש"י ז"ל, עכ"ל. ובאמת זה סותר מה שפרש"י בפירושו על מתני' דאין פורסין על שמע, ועל דברי רב הונא, שיחיד אומר קדושה דוקא כשמתפלל עם הציבור ולא גמר קודם שמגיע ש"ץ לקדושה דיוצר. וגם בספר פרדס הגדול לרש"י (סימן ס"א) מובא תשובתו של ר' נטרונאי גאון על השאלה, אם יחיד המתפלל בינו לבין עצמו בשחרית יכול לומר ברוך וקדוש או אינו אומרה כל עיקר, והשיב, וז"ל, שאין רשות לומר קדושה כולם כאחד אלא אומר בשפה ברורה ובנעימה ומדלג עד לקל ברוך, עכ"ל. ומשמע בפשיטות שרש"י מביא את דברי ר' נטרונאי גאון להלכה כדבריו בפירוש המשנה והגמ' שהבאנו לעיל. וגם זה סותר דברי הגהמ"י ודברי הראבי"ה.

ויש לתרץ דבאמת קשים דברי הגהמ"י וגם דברי המס' סופרים שהביא הראבי"ה, דמה פירושה של המלה כסודר, והלא כל הראשונים שמתירים ליחיד המתפלל בינו לבין עצמו לומר קדושה דיוצר (הטור בשם הרא"ש והש"ע ועוד), כתבו שיסוד ההיתר הוא דהוי כסיפור דברים, שהיחיד מספר מה שהמלאכים אומרים, ומדוע תופסין המס' סופרים והגהמ"י את הלשון כסודר, ולא כמספר, ומה זה לשון סודר. והנה איתא בתוספתא דר"ה, מובאה בש"ס שלנו ר"ה (ל"ד:) על המחלוקת שבין ת"ק ורבנן גמליאל, דת"ק סובר דכשם שש"ץ חייב (להתפלל ט' בר"ה) כך כל יחיד ויחיד חייב, ורבנן גמליאל חולק וסובר שש"ץ מוציא את הציבור ידי חובתן. וז"ל התוספתא, אמרו לו רבנן לר"ג, לדבריך למה ציבור מתפללין. — כלומר, לדבריך שאתה סובר שש"ץ מוציא את הציבור ידי חובתן, א"כ מה לו להציבור להתפלל בלחש. — אמר להן, כדי להסדיר ש"ץ את תפלתו. — כלומר, שיהא לו להש"ץ פנאי ללמוד איך להתפלל. והמגן אברהם לאו"ח (סימן קכ"ד ס"ק ג') כתב וז"ל, דאע"פ דרבנן גמליאל (דפסקינן כותי') צריך הש"ץ לסדר תפלתו דוקא בר"ה ויוה"כ, טוב להסדיר ש"ץ בכל פעם, וכמו שכתב באו"ח (סימן קל"ט סעיף א') דבמקום שנהגו שהעולה עצמו קורא בקול רם, אם לא סידר תחלה הפרשה פעמים שלש בינו לבין עצמו לא יעלה. וא"כ מתבאר שהמלה סודר או להסדיר מפורשת שזו היא מצות תלמוד תורה.

ובזה אפשר ליישב קושייתנו, דדברי הגהמ"י והראבי"ה בשם רש"י סותרים לכאורה לפירושו של רש"י בש"ס שלנו, דבאמת אויל רש"י בשיטת רב נטרונאי גאון ורב סעדי' גאון והרמב"ם ועוד פוסקים דסוברים דקדושה דיוצר היא קדושה

דציבור. כלומר, דבר שבקדושה שאינו בפחות מי', ולא הוי סיפור דברים מה שהמלאכים אומרים, וא"כ אין היחיד יכול לאומרה. אבל מוסיף רש"י על כל הני הפוסקים שהבאנו לעיל, דהיחיד יכול לאומרה בתורת סוד. כלומר, בתורת מי שלומד תורה. וזהו באמת מה שהמחבר אומר בש"ע או"ח (סימן נ"ט ס"ב), וז"ל ויש לחוש לדבריהם (אותם הפוסקים דאוסרים ליחיד לומר קדושה דיוצר), וליזהר שיחיד יאמרנה בניגון וטמעים כקורא בתורה, עכ"ל. ומוסיף המג"א שם (ס"ק ד') כדרך שהתינוקת קורין לפני רבם, עכ"ל. וזו היא מצות ח"ת. וא"כ, אין מקום לקושייתנו על הגהמ"י והראב"י שדבריהם בשם רש"י סותרים את פירש"י בש"ס שלנו, דבגמ' רש"י מפרש את עיקר הדין, דקדושה דיוצר, דהוי דבר שבקדושה, דאינו בפחות, מי'. אבל להלכה, אפשר ליחיד לאומרה בתורת סוד, כלומר, תלמוד תורה בניגון וטעמים, והכל על מקומו יבוא בשלום.